

Income Tax Department

Central Board of Direct Taxes

સહકારી મંડળીઓ સાથે સંબંધિત બાબતો પર મુખ્ય મુદ્દાઓ

ગેરસમજો:

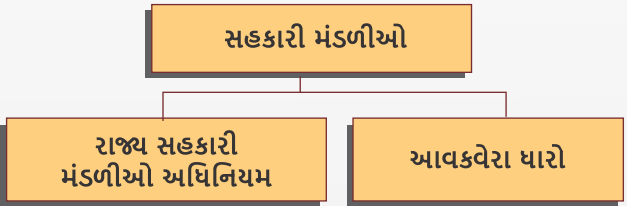
- ◆ સહકારી મંડળીઓને ઇન્કમેટેક્સ માંથી મુક્તિ આપવામાં આવી છે.
- ◆ સહકારી મંડળીઓએ ઇન્કમ ટેક્સ ચૂકવવાની અને ઇન્કમ ટેક્સ રીટર્ન ફાઇલ કરવાની જરૂર નથી.

યોગ્ય કાનૂની સ્થિતિ:

- ◆ સહકારી મંડળીઓ આવકવેરા અધિનિયમ, ૧૯૬૧ (ત્યારબાદ 'અધિનિયમ' તરીકે ઓળખાશે) ની કલમ ૮૦P હેઠળ તેમની નિર્દિષ્ટ આવકની કપાતનો દાવો કરવા પાત્ર છે, જો તેમાં નિર્દિષ્ટ શરતો પૂર્ણ થાય.
- ◆ કાયદાની કલમ ૮૦P હેઠળ કપાતનો દાવો કરવા માટે, કાયદાની કલમ ૧૩૯(૧) હેઠળ નિર્ધારિત નિયત તારીખની અંદર આવકવેરા રિટર્ન ફાઇલ કરવું જરૂરી છે.

શું સહકારી મંડળી નોંધણી કરાવવી જોઈએ ?

- ◆ કાયદાની કલમ 2(19) - "સહકારી મંડળી" નો અર્થ સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, 1912 હેઠળ અથવા સહકારી મંડળીઓની નોંધણી માટે કોઈપણ રાજ્યમાં હાલમાં અમલમાં રહેલા અન્ય કોઈપણ કાયદા હેઠળ નોંધાયેલ સહકારી મંડળી છે.
- ◆ કાયદાની કલમ 80P હેઠળ કપાતની લાયકાતના હેતુસર સહકારી મંડળીઓએ કાયદાની કલમ 2 (19) મુજબ નોંધણી કરાવવી જોઈએ
- ◆ નિયમનકારી કાયદા અને સહકારી મંડળીઓ:

હિસાબી અને ઓડિટના પુસ્તકોની જાળવણી:

રાજ્ય સહકારી મંડળી અધિનિયમ	આવકવેરાનો કાયદો
દરેક રજિસ્ટર્ડ સહકારી મંડળીએ હિસાબો જાળવવા પડશે. આવા હિસાબોનું ઓડિટ સરકારના ઓડિટરો દ્વારા સંબંધિત નાણાકીય વર્ષ (એટલે કે) 30 સપ્ટેમ્બરના અંતથી છ મહિનાના સમયગાળામાં દરેક નાણાકીય વર્ષમાં ઓછામાં ઓછું એક વખત કરવામાં આવશે.	સહકારી મંડળીઓએ 30 સપ્ટેમ્બર સુધીમાં હિસાબના ચોપડા જાળવવા અને તેમના હિસાબોનું (જો ટર્નઓવર રૂ. ૧ કરોડથી વધુ હોય તો) એકાઉન્ટન્ટ દ્વારા ઓડિટ કરાવવાનું રહેશે. જો રોકડ વ્યવહારો કુલ કુલ આવક અને ચુકવણીના 5% સુધી હોય, તો ટેક્સ ઓડિટ માટે ટર્નઓવરની પ્રારંભિક મર્યાદા રૂ. 10 કરોડ (નાણાકીય વર્ષ 2020-21 થી) છે.

	તેમણે 31 ઓક્ટોબર સુધીમાં તેમના આવકવેરા રિટર્ન ફાઇલ કરવા અને ચોક્કસ શરતોને આધીન કાયદાની કલમ 80P હેઠળ કપાતનો દાવો કરવો જરૂરી છે.
--	--

બંને કાયદા હેઠળ હિસાબી ચોપડાઓની જાળવણી ન કરવી અને કાયદાકીય ઓડિટનું પાલન ન કરવું એ ખામીઓ (વૈધાનિક ઓડિટ ગેરફાયદા) છે.

80P કલમ હેઠળ કપાતપાત્ર અને કપાત અનુસાર સોસાયટીઓનું વર્ગીકરણ:

વિભાગ	પાત્ર સહકારી મંડળી	ઉપલબ્ધ કપાત
80P (2)(એ)	સહકારી મંડળી નીચેના કાર્યોમાં રોકાયેલી છે: (i) બેંકિંગનો વ્યવસાય હાથ ધરવો અથવા તેના સભ્યોને ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી પાડવી (ii) કુટીર ઉદ્યોગ, અથવા (iii) તેના સભ્યો દ્વારા ઉગાડવામાં આવતી કૃષિ પેદાશોનું માર્કેટિંગ (iv) કૃષિ સાધનો, બીજ, પશુધન અથવા કૃષિ માટે બનાવાયેલ અન્ય ચીજવસ્તુઓની ખરીદી, જેનો હેતુ તેના સભ્યોને તેનો પુરવઠો પૂરો પાડવાનો હોય (v) સત્તાની સહાય વિના તેના સભ્યોની કૃષિ પેદાશોની પ્રક્રિયા; અથવા (vi) તેના સભ્યોના શ્રમનો સામૂહિક નિકાલ; અથવા (vii) માછીમારી અથવા આનુષંગિક પ્રવૃત્તિઓ એટલે કે માછલી પકડવી, ઉપચાર કરવો, પ્રક્રિયા કરવી, સાચવવી, સંગ્રહ કરવો અથવા તેનું માર્કેટિંગ કરવું અથવા તેના સભ્યોને પુરવઠો પૂરો પાડવાના હેતુથી તેના સંબંધમાં સામગ્રી અને સાધનોની ખરીદી કરવી	100% કપાત
80P(2)(b)	સહકારી મંડળીના કિસ્સામાં, તેના સભ્યો દ્વારા ઉછેરવામાં અથવા ઉગાડવામાં આવતા દૂધ, તેલીબિયાં, ફળો અથવા શાકભાજીનો પુરવઠો પૂરો પાડવામાં સંકળાયેલી પ્રાથમિક મંડળી હોવાથી - (હું) એક સંઘીય સહકારી સંસ્થા, જે દૂધ,	100%

	તેલીબિયાં, ફળો અથવા શાકભાજીના પુરવઠાના વ્યવસાયમાં સંકળાયેલી સંસ્થા છે (2) સરકાર અથવા સ્થાનિક સત્તાધિકારી (3) કંપની અધિનિયમની કલમ 617માં વ્યાખ્યાયિત સરકારી કંપની અથવા આવી પ્રવૃત્તિમાં સંકળાયેલ નિગમ	
80P(2)(c)(i)	(1) ઉપરોક્ત કલમ 80પી (2) (એ) અથવા 80પી (2) (બી) માં આવરી લેવામાં ન આવતી પ્રવૃત્તિઓમાં સંકળાયેલી સહકારી સંસ્થા અને તે સંસ્થા ગ્રાહક સહકારી સંસ્થા છે	શહેરી વિકાસ માટે રૂ 1,00,000 -
80P (2)(c)(ii)	(2) ઉપરોક્ત કલમ 80પી (2) (એ) અથવા 80પી (2) (બી) માં આવરી લેવામાં ન આવતી પ્રવૃત્તિઓમાં સંકળાયેલી સહકારી મંડળી અને તે ગ્રાહક સહકારી મંડળી સિવાયની પણ સંસ્થા છે	શહેરી વિકાસ માટે રૂ 50, 000/-
80P(2)(d)	સહકારી મંડળી દ્વારા અન્ય કોઈ સહકારી મંડળી સાથેના તેના રોકાણોમાંથી વ્યાજ અથવા ડિવિડન્ડ દ્વારા મેળવવામાં આવેલી કોઈપણ આવકના સંદર્ભમાં	100%
80P(2)(e)	સહકારી મંડળીઓ દ્વારા ચીજવસ્તુઓના સંગ્રહ, પ્રક્રિયા અથવા માર્કેટિંગને સરળ બનાવવા માટે ગોડાઉન અથવા વેરહાઉસ ભાડે આપવાથી થતી કોઈપણ આવકના સંદર્ભમાં	100%
80P(2)(f)	સહકારી મંડળીના કિસ્સામાં, હાઉસિંગ સોસાયટી અથવા શહેરી ગ્રાહકો ન હોવા'સમાજ'અથવા પરિવહન વ્યવસાય કરતી સોસાયટી અથવા સત્તાની મદદથી કોઈપણ ઉત્પાદન કામગીરીમાં સંકળાયેલી સોસાયટી, જ્યાં કુલ કુલ આવક વીસ હજાર રૂપિયાથી વધુ ન હોય, ત્યાં જામીનગીરીઓ પર વ્યાજ તરીકેની કોઈપણ આવકની રકમ અથવા કલમ 22 હેઠળ વસૂલવામાં આવતી ઘરની મિલકતમાંથી કોઈ આવક	100% જામીનગીરીઓ પર વ્યાજ તરીકે વસૂલવામાં આવતી કોઈપણ આવક અથવા કલમ 22 હેઠળ વસૂલવામાં આવતી કોઈપણ આવક

કરવેરાની સ્થિતિ અને કરવેરાના દર:

- ✧ સ્થિતિ - સહકારી મંડળીઓને અલગ શ્રેણી તરીકે ગણવામાં આવતી નથી. તેમને "વ્યક્તિઓના સંગઠન" (AOP) તરીકે વર્ગીકૃત કરવામાં આવે છે.
- ✧ નાણા અધિનિયમ દર વર્ષે સહકારી મંડળીઓ માટે કર દર નક્કી કરે છે

◆ લાગુ પડતો કરવેરાનો દર:

- 1) ૦ - ૧૦,૦૦૦ કુલ આવકના ૧૦%
- 2) ૧૦,૦૦૦ - ૨૦,૦૦૦ રૂપિયા ૧,૦૦૦ વત્તા કુલ આવક ૧૦,૦૦૦ થી વધુ રકમના ૨૦%.
- 3) ૨૦,૦૦૦ અને તેથી વધુ રૂપિયા ૩,૦૦૦ વત્તા કુલ આવક ૨૦,૦૦૦ થી વધુ રકમના ૩૦%.

2) 10,000-20, 000 -શહેરી વિકાસ માટે રૂ 1, 000 વત્તા કુલ રકમના 20 ટકા

આવક રૂ 10, 000

3) 20,000 અને તેનાથી વધુ રૂ 3, 000 વત્તા કુલ રકમના 30 ટકા કુલ આવકના રૂ 20, 000

** લાગુ પડતો સરચાર્જ અને સેસ

- શિક્ષણ અને આરોગ્ય ઉપકર @ ૪%.
- ૧ કરોડ રૂપિયાથી ૧૦ કરોડ સુધીની આવક માટે ૭% ના દરે સરચાર્જ.
- ૧૦ કરોડ રૂપિયાથી વધુ આવક માટે ૧૨% સરચાર્જ.

આવકવેરા રિટર્ન અને ઓડિટ રિપોર્ટ ફાઇલ કરવો:

- ✧ આવકવેરા રિટર્ન અને ટેક્સ ઓડિટ રિપોર્ટ આવકવેરા વિભાગના ઇ-ફાઇલિંગ પોર્ટલ (www.incometax.gov.in) માં ઇલેક્ટ્રોનિક રીતે ફાઇલ કરવો જરૂરી છે.
- ✧ વૈધાનિક ઓડિટ રિપોર્ટ/ટેક્સ ઓડિટ રિપોર્ટ 30 સપ્ટેમ્બરના રોજ અથવા તે પહેલાં ફાઇલ કરવા જરૂરી છે.
- ✧ ITR-5 માં આવકવેરા રિટર્ન 31 ઓક્ટોબરના રોજ અથવા તે પહેલાં ફાઇલ કરવું જરૂરી છે.

આવકવેરા રિટર્ન ફાઇલ કરવામાં વિલંબના કિસ્સામાં:

- ✧ જો આવકવેરા રિટર્ન કાયદાની કલમ ૧૩૮(૧) હેઠળ નિર્ધારિત તારીખ પછી ફાઇલ કરવામાં આવે, તો કલમ ૮૦P હેઠળ કપાત નામંજૂર કરવામાં આવશે અને આવી સહકારી મંડળીઓ દ્વારા મેળવેલી આવક માટે કર માંગણી કરવામાં આવશે.
- ✧ જો આવકવેરા રિટર્ન બિલકુલ ફાઇલ કરવામાં ન આવે, તો આવી સહકારી મંડળીના કેસને આવકવેરા વિભાગ દ્વારા ચકાસણી મૂલ્યાંકન માટે પસંદ કરી શકાય છે. કાયદાની કલમ ૮૦પી હેઠળ કોઈપણ કપાત પૂરી પાડ્યા વિના સહકારી મંડળીની આવકનું મૂલ્યાંકન કરવામાં આવશે. લાગુ વ્યાજ અને દંડ સાથે કર માંગણી કરવામાં આવશે.
- ✧ ઉપાય – આવકવેરા રિટર્ન ફાઇલ કરવા માટે કાયદાની કલમ ૧૧૮(૨)(b) હેઠળ વિલંબ માફ કરવા અને કલમ ૮૦પી હેઠળ કપાતનો દાવો કરવા માટે અરજી સંબંધિત અધિકારક્ષેત્રના મુખ્ય કમિશનર / કમિશનર સમક્ષ દાખલ કરવી. લાગુ પડતા કેસોમાં ચોક્કસ શરતો પૂરી થવાને આધીન, માફી મંજૂર કરી શકાય છે.

ઇ-ફાઇલિંગ પોર્ટલમાં નોટિસોનો જવાબ કેવી રીતે આપવો:

- ✧ ટેક્સ નોટિસ ઇ-ફાઇલિંગ પોર્ટલ (www.incometax.gov.in) પર નોંધાયેલા ખાતામાં મોકલવામાં આવે છે.
- ✧ રજિસ્ટર્ડ મોબાઇલ નંબર અને ઇ-મેલ સરનામાં પર SMS અને ઇ-મેલ ચેતવણી મોકલવામાં આવે છે.

- ✧ ફૂપા કરીને સમયાંતરે તમારો મોબાઈલ નંબર અને ઈ-મેલ સરનામું અપડેટ કરો.
- ✧ આવકવેરા વિભાગ તરફથી કોઈપણ સંદેશાવ્યવહાર તપાસવા માટે ફૂપા કરીને ઈ-ફાઈલિંગ પોર્ટલ પર નોંધાયેલા ખાતામાં વારંવાર લોગિન કરો.
- ✧ જો આવકવેરા વિભાગ દ્વારા કોઈ સંદેશાવ્યવહાર મોકલવામાં આવે છે, તો જવાબ ઈ-ફાઈલિંગ પોર્ટલ પર ઓનલાઈન દાખલ કરી શકાય છે.

ફાઈલિંગ અપીલ અને સ્ટે અરજી દાખલ કરવી:

- ✧ આકારણી હુકમ અથવા દંડનો હુકમ પ્રાપ્ત થયાના કિસ્સામાં, અપીલ અથવા સ્ટે અરજી, જો ઇચ્છિત હોય તો, આવા આદેશો પ્રાપ્ત થયાના 30 દિવસની અંદર દાખલ કરવી જરૂરી છે.
- ✧ માંગણી ફક્ત ત્યારે જ સ્થગિત કરી શકાય છે જો આમ કરવા માટે યોગ્ય કારણો હોય અને આકારણી હુકમ સામે અપીલ દાખલ કરવી એ માંગણીની વસૂલાતને રોકવા માટે પૂરતું કારણ ન હોય.

રોકડ વ્યવહારો:

ગ્રામીણ પૃષ્ઠભૂમિના ઓછી આવક ધરાવતા જૂથોને રાહત આપવા અને વ્યવસાયિક કામગીરીને સરળ બનાવવા માટે, **1.4.2023** થી પ્રાથમિક કૃષિ ધિરાણ મંડળી અથવા પ્રાથમિક સહકારી કૃષિ અને ગ્રામીણ વિકાસ બેંક માટે કલમ **269SS**, કલમ **269ST** અને કલમ **269T** માં ફેરફાર કરવામાં આવ્યા છે અને મર્યાદા રૂ. **20,000** થી વધારીને રૂ. **2,00,000** કરવામાં આવી છે.

- ✧ **કલમ 269SS – ચોક્કસ લોન, થાપણો અને ચોક્કસ રકમ લેવાની અથવા સ્વીકારવાની પદ્ધતિ**
- ✧ સહકારી મંડળીઓ માટે કલમ 269SS ની મર્યાદા 01.04.2023 થી રૂ. 20,000/- થી વધારીને રૂ. 2,00,000/- કરવામાં આવી છે.
- ✧ જો સહકારી મંડળીઓ દ્વારા તેમના સભ્ય પાસેથી થાપણ સ્વીકારવામાં આવે છે અથવા સહકારી મંડળીઓ પાસેથી તેના સભ્ય દ્વારા લોન લેવામાં આવે છે, તો કલમ 269SS લાગુ પડતું નથી, જો આવી લોન અથવા થાપણની રકમ તેમની બાકી રકમ સહિત રૂ. 2,00,000/- કરતા ઓછી હોય.

*સહકારી મંડળીઓ જે પ્રાથમિક કૃષિ ધિરાણ મંડળી અથવા પ્રાથમિક સહકારી કૃષિ અને ગ્રામીણ વિકાસ બેંક છે.

- ✧ **કલમ 269ST – વ્યવહારો કરવાની પદ્ધતિ – રૂ. 2,00,000/- ની મર્યાદા**

- ✧ સહકારી બેંક – મુક્તિ.
- ✧ સહકારી મંડળી* – મુક્તિ નહીં.

*સહકારી મંડળીઓ જે પ્રાથમિક કૃષિ ધિરાણ મંડળી અથવા પ્રાથમિક સહકારી કૃષિ અને ગ્રામીણ વિકાસ બેંક છે.

- ✧ **કલમ 269T – ચોક્કસ લોન, થાપણો અને ચોક્કસ રકમની ચૂકવણીની પદ્ધતિ**
- ✧ સહકારી મંડળીઓ માટે કલમ 269T ની મર્યાદા 01.04.2023 થી રૂ. 20,000/- થી વધારીને રૂ. 2,00,000/- કરવામાં આવી છે.
- ✧ જો સહકારી મંડળીઓ દ્વારા તેના સભ્યને ડિપોઝિટ ચૂકવવામાં આવે છે અથવા આવી લોન તેના સભ્ય દ્વારા સહકારી મંડળીઓને ચૂકવવામાં

આવે છે, તો કલમ 269T લાગુ પડતી નથી, જો આવી લોન અથવા ડિપોઝિટની રકમ તેમની બાકી રકમ સહિત રૂ. 2,00,000/- કરતા ઓછી હોય.

*સહકારી મંડળીઓ જે પ્રાથમિક કૃષિ ધિરાણ મંડળી અથવા પ્રાથમિક સહકારી કૃષિ અને ગ્રામીણ વિકાસ બેંક છે.

- ✧ કલમ 269SS/269ST/269T ની જોગવાઈઓનું ઉલ્લંઘન કરવા પર અનુક્રમે u/s 271D/271DA/271E હેઠળ દંડ થઈ શકે છે.

મુખ્ય બાબતો:

- ✧ સહકારી મંડળીઓએ તેમના હિસાબના ચોપડા જાળવવા અને તેનું ઓડિટ કરાવવાનું રહેશે.
- ✧ સહકારી મંડળીઓએ કલમ 80P હેઠળ કપાતનો દાવો કરીને આવકવેરા રિટર્ન ફાઇલ કરવું પડશે.
- ✧ જો કાયદાની કલમ 139(1) હેઠળ નિર્ધારિત નિયત તારીખની અંદર રિટર્ન/કપાત ભરવામાં ન આવે, તો કલમ 80P હેઠળ કપાત માન્ય રહેશે નહીં.
- ✧ સહકારી મંડળીઓએ સહકારી મંડળીઓ અધિનિયમ, 1912 અથવા કોઈપણ રાજ્યમાં હાલમાં અમલમાં રહેલા અન્ય કોઈપણ કાયદા હેઠળ નોંધણી કરાવવી જરૂરી છે.

નવા આવકવેરા અધિનિયમ, 2025 માં સહકારી મંડળીઓ સંબંધિત સંબંધિત કલમોનું મેપિંગ નીચે મુજબ છે:

હેઠળનો વિભાગહિસાબનો આવકવેરો કાયદો, 1961 સંબંધિત સહકારી મંડળીઓ	નીચે અનુરૂપ વિભાગના આવકવેરાનો કાયદો, 2025
વિભાગ 2(19)- "સહકારી સમાજ" ની વ્યાખ્યા	વિભાગ 2 (32)
કલમ 80 પી- કપાત ઉપલબ્ધ છે સહકારી મંડળીઓ	કલમ 149
કલમ 80 પી (2) (એ) – સહકારી મંડળીઓ બેંકિંગનો વ્યવસાય હાથ ધરવો અથવા તેના સભ્યોને ધિરાણ સુવિધાઓ પૂરી પાડવી	કલમ 149 (2) (એ)
કલમ 80 પી (2) (બી) – સહકારી મંડળીઓ તેના સભ્યો દ્વારા ઉછેરવામાં અથવા ઉગાડવામાં આવતા દૂધ, તેલીબિયાં, ફળો અથવા શાકભાજીના પુરવઠામાં રોકાયેલ છે	કલમ 149 (2) (બી)
કલમ 80 પી (2) (સી) - કલમ 80 પી (2) (એ) અને 80 પી (2) (બી) માં આવરી લેવામાં ન આવતી પ્રવૃત્તિઓમાં સંકળાયેલી સહકારી મંડળીઓને ઉપલબ્ધ કપાત	કલમ 149 (2) (સી)
કલમ 80 પી (2) (ડી)- દ્વારા મેળવેલ વ્યાજ અથવા ડિવિડન્ડ સહકારી મંડળીઓ અન્ય	કલમ 149 (2) (ડી)

કોઈપણ સહકારી મંડળી સાથેના તેના રોકાણોમાંથી	
કલમ 80પી (2) (ઘ) - દ્વારા મેળવેલ આવકસહકારી મંડળીઓચીજવસ્તુઓના સંગ્રહ, પ્રક્રિયા અથવા માર્કેટિંગને સરળ બનાવવા માટે ગોડાઉન અથવા વેરહાઉસ ભાડે આપવાથી	કલમ 149 (2) (ઘ)
કલમ 80પી(2) (એફ) - કપાત ઉપલબ્ધ છેસહકારી મંડળી, જે હાઉસિંગ સોસાયટી અથવા શહેરી ગ્રાહક સોસાયટી અથવા પરિવહન વ્યવસાય કરતી સોસાયટી ન હોય અથવા વીજળીની સહાયથી કોઈપણ ઉત્પાદન કામગીરીમાં સંકળાયેલી સોસાયટી ન હોય, જ્યાં કુલ કુલ આવક વીસ હજાર રૂપિયાથી વધુ ન હોય, ત્યાં જામીનગીરીઓ પર વ્યાજ તરીકેની કોઈપણ આવકની રકમ અથવા કલમ 22 હેઠળ વસૂલવામાં આવતી ધરની મિલકતમાંથી થતી કોઈપણ આવક	કલમ 149 (2) (એફ)
કલમ 139 (1) - સમયઆઇ ટી આર દાખલ કરવાની મર્યાદા	કલમ 263 (1)
કલમ 269એસએસ - ચોક્કસ લોન, થાપણો અને ચોક્કસ રકમ લેવાની અથવા સ્વીકારવાની રીત	કલમ 185
કલમ 269એસટી: વ્યવહારો હાથ ધરવાની રીત (રૂ 2 લાખ)	કલમ 186
કલમ 269ટી: અમુક લોન અથવા થાપણો અથવા ચોક્કસ એડવાન્સિસની ચુકવણીની રીત	કલમ 188
દંડ 271ડી: કલમ 269એસએસના ઉલ્લંઘન માટે દંડ	કલમ 450
દંડ 271ડીએ: કલમ 269એસટીના ઉલ્લંઘન માટે દંડ	કલમ 451
દંડ 271ઇ: કલમ 269 ટી ના ઉલ્લંઘન માટે દંડ	કલમ 453

Directorate of Income Tax

(Public Relations, Publications & Publicity)

6th Floor, Mayur Bhawan, Connaught Circus, New Delhi - 110001

@incometaxindiaofficial
 @incometaxindia.official
 @Income Tax India
 @IncomeTaxIndia
 @Income Tax India Official

October, 2025

Disclaimer: This brochure should not be construed as an exhaustive statement of the law.

For details reference should always be made to the relevant provisions in the Acts and the Rules

www.incometax.gov.in | www.incometaxindia.gov.in